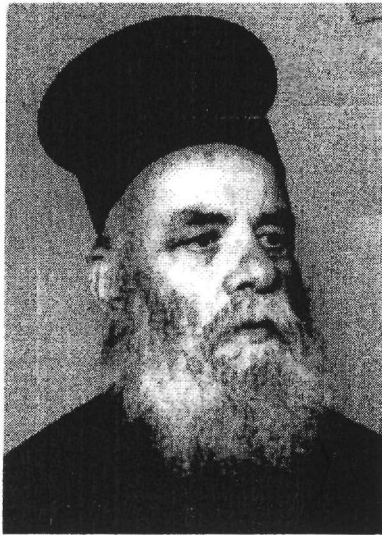

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΚΑΛΛΟΝΙΑΤΩΝ ΛΕΣΒΟΥ

παπα-ΓΙΩΡΓΗΣ ΡΑΛΛΗΣ

ΤΑ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΜΟΥ

Εισαγωγή: Χρήστου Ι. Τραγέλλη

Προλογικό Σημείωμα: Παν. Δ. Μιχαηλάρη

ΑΘΗΝΑ 2001

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Γιά τόν Χρήστο Τραγέλλη, τίς απόψεις καί τά έργα του, έχουμε ήδη μιλήσει στόν πρόλογο τοῦ τελευταίου βιβλίου του (*Τά Γεωργικά τῆς Λέσβου. Ὁ κάμπος τῆς Καλλονῆς, Ἀθήνα 1999*). Ὡστόσο εἶναι ἀπαραίτητο νά ἐπαναλάβουμε γιά μιᾶ ἀκόμη φορά τήν ἀγάπη καί τήν ἀφοσίωσή του σέ κάθε τι τό λεσβιακό, σέ κάθε τι τό καλλονιάτικο. Ἀναπόφευκτα, λοιπόν, βρίσκεται καί πάλι πίσω ἀπό τό νέο βιβλίο πού ἐκδίδει ὁ Σύλλογος Καλλονιατῶν, ἔχοντας στήν κυριολεξία μοχθήσει ὥστε νά ἐκπληρώσει τήν ἐπιθυμία τοῦ συγγραφέα του, παπα-Γιώργη Ράλλη, ὅπως αὐτή ἐκφράζεται στόν πρόλογο τῶν ἀπομνημονευμάτων του· μέ ἄλλα λόγια ἢ βούληση τοῦ συγγραφέα βρῆκε τόν καλύτερο ἀποδέκτη στό πρόσωπο τοῦ Χρήστου ἀφοῦ πρόκειται γιά τήν Καλλονή. Ἐγραψε λοιπόν ὁ παπα-Γιώργης ὅ,τι ἔγραψε ἀλλά ὁ Χρήστος εἶταν αὐτός πού φρόντισε ἀπό τήν ἀρχή ὡς τό τέλος ὥστε τό χειρόγραφο νά δεῖ τό φῶς τῆς δημοσιότητας, πρῶτα σέ συνέχειες στό περιοδικό "Καλλονιάτικα" καί τώρα ὡς αὐτοτελές δημοσίευμα νά ἀποκτήσει ὅλη τήν χάρη πού ἔχει ἓνα βιβλίο. Ἐτσι ἀνεπιφύλακτα ἀνήκει στόν Χρήστο κάθε ἔπαινος γιά τήν ἐπιμονή, τήν ἀφοσίωση καί τήν τόλμη νά ἐπιμένει ἀνυποχώρητα σέ δύσκολους δρόμους, ἔχοντας ὡς μόνα ἐφόδια τήν ἄδολη ἀγάπη γιά τόν τόπο του καί τούς ἀνθρώπους του καί βέβαια τήν ἀκλόνητη πεποίθηση ὅτι πρέπει νά ὑπηρετήσῃ ὅ,τι ἔρχεται νά ἀναδείξει ἀκριβῶς αὐτά τά δύο στοιχεῖα.

"Θέλησα σέ ἡλικία 74 χρονῶν νά γράψω τά ἀπομνημονεύματά μου...", ἀναφέρει εὐθύς ἐξαρχῆς ὁ συγγραφέας τοῦ παρόντος βιβλίου στόν μικρό ἀλλά περιεκτικό πρόλογο τοῦ ἔργου του. "Ἀπομνημονεύματα" λοιπόν, κατά τήν ὁμολογία του, ἀλλά καί κατά τό περιεχόμενο τοῦ ἔργου του. Βέβαια ὁ παπα-Γιώργης μέσα στήν διαπλοκή τῶν γεγονότων κάτι θά εἶχε ἀκούσει γιά ἀπομνημονεύματα, γιά αὐτοβιογραφίες κ.τ.δ. Ἐξῆσε σέ ἓνα περιβάλλον στό ὁποῖο τά στοιχεῖα τῆς λογιόσυνης δέν εἶναι ἀπόντα: οἱ δάσκαλοί του στό σχολεῖο τῆς Καλλονῆς καί στό Γυμνάσιο τῆς Μυτιλήνης πού κάποια ἐπίδραση εἶχαν ἐπάνω του, ἀλλά κυρίως ἓνας κύκλος τοπικῶν λογίων: Σταῦρος Καρυδῶνης,

Ίωάννης Κόντος, παπα-Πρόδρομος Ἀναγνώστου καί βέβαια ἡ πληθωρική μορφή τοῦ μητροπολίτη Μηθύμνης Διονυσίου Μηνᾶ. Ὁ τελευταῖος ἐκτός ἀπό ὅλα τά ἄλλα καί τόν σεβασμό πού ἐνέπνεε εἶναι καί ὁ ἰδρυτής τοῦ περιοδικοῦ “Δελτίον τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μηθύμνης”, τό ὁποῖο ἀπό τό 1936 καί ἐξῆς χρωματίζεται ἔντονα ἀπό τό ἱστορικό παραπλήρωμά του. Ἐξάλλου, ὅπως ἀναδεικνύεται καί ἀπό τίς σελίδες τῶν ἀπομνημονευμάτων, ὁ λόγιος μητροπολίτης εἶναι ἡ μορφή πού ἀσκεῖ ἀμεση ἐπίδραση πάνω στόν παπα-Γιώργη καί συνεχῶς ἡ ἀνάμνησή του ἐπανέρχεται, μέ κάθε εὐκαιρία, στήν ἀφήγηση.

Ὡστόσο, ὁ συγγραφέας ἐπιδιώκει πέρα ἀπό τή συγγραφή καί κάτι πιο εὐρύτερο: τήν διαιώνιση τῆς μνήμης, εὐελπιστώντας ὅτι τά παιδιά του θά λάβουν ἀφορμή ἀπό τό δικό του κείμενο γιά νά συνεχίσουν “τήν ἱστορία τῆς οἰκογενείας μου γιά νά μή σβύση” καί ἀκόμα περισσότερο εὐχεται ὥστε καί τά παιδιά τῶν παιδιῶν του νά θελήσουν νά πράξουν τό ἴδιο προκειμένου ἀπό τήν ἀλυσίδα αὐτή νά διαιωνίζεται συνεχῶς ἡ οἰκογενειακή μνήμη. Καί περαιτέρω τό σχέδιο ἐπεκτείνεται: “Εἶναι ὁμορφα κάθε σπίτι νά ἔχει ἕνα τέτοιο βιβλίο”.

Ὡστε λοιπόν τά πράγματα ξεκαθαρίζουν. Τά “ἀπομνημονεύματα” ὑπηρετοῦν ἕνα σχέδιο πού εἶναι ἡ διάσωση τῆς οἰκογενειακῆς μνήμης μέσω τῆς γραπτῆς ἀναπαραγωγῆς τῶν γεγονότων αὐτά ὅμως ἀποκτοῦν ἀξία, κατά τόν συγγραφέα, μόνο ὅταν τυπωθοῦν καί ἀποτελέσουν ἔτσι τό κίνητρο γιά τήν συνεχισή τους ἀπό τούς ἄλλους. Γι’ αὐτό ὁ συντάκτης παρακαλεῖ θερμά τούς ἀπογόνους του νά τυπώσουν τό ἔργο του, ἔστω καί σέ εὐτελές χαρτί, χωρίς πολυτέλειες ἐπειδή “Ἡ ἀπλότης εἶναι ὠραιότης”.

Αὐτά γράφονται ἀρκετά πρόσφατα, τό 1981, ὅταν τελειώνει ἡ σύνθεση τῶν γεγονότων. Ὡστόσο τά γεγονότα πού ἀφηγεῖται ὁ Ράλλης καλύπτουν τό διάστημα περίπου ἀπό τίς ἀρχές τοῦ αἰῶνα καί ὡς τά μέσα τῆς γερμανικῆς Κατοχῆς, ἐνῶ μερικές φορές βρῖσκει τήν εὐκαιρία νά ἀναφερθεῖ καί σέ γεγονότα παλαιότερα, ὅσα ἄκουσε, καί ὅταν αὐτά ἔχουν νά κάνουν μέ τόν κύκλο τῶν προσώπων τῆς οἰκογένειάς του.

Φυσικά, ἡ ἀφήγηση τοῦ παπα-Γιώργη δέν μπορεῖ νά ξεπεράσει τό στενό περιβάλλον τῆς Καλλονῆς καί τῶν γύρω χωριῶν στά ὁποῖα κατά καιρούς ὑπηρέτησε. Ἐτσι τά ἀπομνη-

μονεύματα πέρα από την αναπαραγωγή γεγονότων που στρέφονται γύρω από την οικογένεια, τα παιδικά του χρόνια, το σχολείο, τη δουλειά, την χειροτονία, την ύπηρεσία του, τον γάμο κ.λπ. αναπόφευκτα εισέρχονται και στον κύκλο των χωριανών όταν εμπλέκονται στις δραστηριότητές του. Τότε μάλιστα βρίσκει την ευκαιρία να υπερβεί το παρόν και να κάνει όρισμένες αναφορές στο παρελθόν για να διηγηθεί όρισμένα γεγονότα που κυκλοφορούν ζωντανά ανάμεσά του επειδή αναδειχτήκαν από την βιωμένη υπερβολή τους; λ.χ. τα φονικά που έγιναν στην Καλλονή. Πάντα όμως την άφορμή την δίνει το τώρα, ο φόνος που έγινε στις μέρες του, αυτό έχει μπροστά του.

Τό τοπικό πλαίσιο προσδιορίζει λοιπόν αναπόφευκτα την αφήγηση και η μεγάλη ιστορία έρχεται να εισχωρήσει στις σελίδες του παπα-Γιώργη πάντα σε στενή συνάφεια με την τοπική κοινωνία: η άφιξη του ελληνικού στρατού τό 1912 που θα απελευθερώσει τό νησί, και κυρίως η μάχη του Κλαπάδου που έλαβε χώρα δίπλα στην Καλλονή, οι πρόσφυγες που έρχονται στο χωριό μετά από την Μικρασιατική καταστροφή και δρούν μέσα στο νέο περιβάλλον, ο καλλονιάτης πολιτευτής Όρέστης Κυπριανός που ξεφεύγει από τό λεσβιακό πλαίσιο και φθάνει σε ύψηλό πολιτικό αξίωμα, τά παλικάρια που φεύγουν για τό μέτωπο του έλληνοϊταλικού πολέμου του 1940 οι νεκροί της Άνεμώτιας στον ίδιο πόλεμο, οι άριστερές ιδέες που γύρω στο 1940 εμφανίζονται και στά χωριά της Λέσβου και προκαλούν τό χριστιανικό και πολιτικό αίσθημα του συγγραφέα. Μαζί με τά γεγονότα αυτά που άφορουν πολεμικές συγκρούσεις και άνατροπές, έχει έντυπωσιάσει τό νέο, που άκουσε μικρός, για την άφιξη του ξένου έπιχειρηματία που θα εισαγάγει τον νέο τρόπο έκθλιψης του έλαιοκάρπου και θα δημιουργήσει μία νέα άνατροπή των καθιερωμένων.

Πέρα από αυτές τίς "έξωλεσβιακές" άναγωγές η αφήγηση περιστρέφεται, όπως είπαμε, γύρω από την έντός της Καλλονής οικογένεια, κατά κύριο λόγο, και τους άλλους καλλονιάτες που συμπληρώνουν την εικόνα, όπου και όταν απαιτείται και χαρακτηρίζονται τά χρόνια αυτά, όπως τά περιγράφει ο παπα-Ράλλης, από μία άνείπωτη στέρηση που φθάνει ως τά κράσπεδα της μίζερης χαμοζωής, παράγοντας που έμποδίζει κάθε

δυνατότητα διάρρηξης του στενού κλοιού, ακόμα και όταν τοῦτο ἐπιχειρεῖται: οἱ σπουδές στο Γυμνάσιο τῆς Μυτιλήνης δέν μποροῦν νά συνεχιστοῦν ἐξαιτίας τῶν ἄμεσων οἰκονομικῶν δυσχερειῶν, πού θά ἀναγκάσουν τόν νεαρό Ράλλη νά ἐπανεέλθει στήν Καλλονή γιά νά συμβάλλει μέ τήν ἐργασία του στήν βελτίωση τῶν οἰκογενειακῶν ὄρων διαβίωσης.

Στό ἐπίπεδο αὐτό ἡ μορφή τῆς μάνας παίζει ἕνα ρόλο καταλυτικό: εἶναι αὐτή πού θά ἀναλάβει νά σπουδάσει τό γιό, εἶναι ἐκείνη γιά τήν ὁποία νιάζεται ὁ μαθητής τῆς Μυτιλήνης καί πού τόν ὑποχρεώνει, ἔστω καί ἔμμεσα, νά ἐπιστρέψει. Βέβαια, ὅπως συμβαίνει κάθε φορά μέ τά ἀπομνημονεύματα, πού γράφονται πολύ ἀργότερα ἀπό τή στιγμή πού συνέβησαν τά γεγονότα, ἡ ἀπόσταση καί ἡ ἐκ τῶν ὑστέρων παρατήρηση εἰσάγουν διαφορετικές παραμέτρους ἐκτίμησης πού σκιαάζουν τά πραγματικά κίνητρα καί τίς σκοπιμότητες τοῦ τότε. Ὅπως καί νάχει τό πράγμα ὁμως, εἶναι φανερό ὅτι ἡ μορφή τῆς μάνας κυριαρχεῖ καί ἡ ἀνημπόρια τοῦ πατέρα τήν καθιστᾶ ἔτι ἰσχυρότερη.

Τό οἰκογενειακό πλαίσιο χαρακτηρίζεται ἀκόμη ἀπό τήν στενή συνάφεια μέ τά δύο μοναστήρια τῆς Καλλονῆς καί κυρίως μέ τήν γυναικεία μονή τῆς Μυρσινιώτισσας. Καί αὐτό συμβάλλει ἀποφασιστικά μέσω τῶν παιδικῶν βιωμάτων πού προσδιορίζονται ἀπό μοναστικές εἰκόνες ὥστε νά ἐνισχύσει τήν ροπή πρὸς τήν ἱερατική σταδιοδρομία. Καί αὐτή ἡ ἀπόφαση εἶναι ἀπολύτως συνειδητή, ἔχει κινητοποιηθεῖ ἀπό τήν παρουσία τῶν συγγενῶν-μοναχῶν καί ἔρχεται ἡ καταλυτική ἐπιρροή τοῦ μητροπολίτη Διονυσίου Μηνᾶ πού θά δώσει τήν ὀριστική λύση ἐφεξῆς ἡ παρουσία καί δράση πλέον τοῦ ἱερέα Γεωργίου Ράλλη θά εἶναι συνεπής, συνεχῆς καί σύμφωνη μέ τήν ἐπιλογή του.

Ὁ παπα-Γιώργης Ράλλης, μέγας πιά στήν ἡλικία, ὅπως συνήθως γίνεται, διαμορφωμένος ὡς χαρακτήρας, αὐτός πού διαμορφώθηκε μέσα ἀπό τά τόσα γεγονότα πού περιγράφει, συνθέτει τό κείμενό του τό αὐτοβιογραφικό. Ἔχουμε ὥστόσο τήν δυνατότητα νά προσδιορίσουμε ὀρισμένες συνιστώσες τοῦ χαρακτήρα του, οἱ ὁποῖες, ὅπωςδήποτε ἀναδύονται καί προσδιορίζουν τό πρόσωπό του, ἀλλά, καί τά ἄλλα πρόσωπα, ἢ τουλάχιστον τά περισσότερα, ἀπό τά ὁποῖα συντίθεται ἡ μικρή

κοινωνία της Καλλονής και των γύρω χωριών, αλλά σίγουρα και των άλλων των πιο μακρυνών του νησιού.

Πρώτα-πρώτα υπάρχει, πανταχοῦ παροῦσα ἡ δύναμη τοῦ κακοῦ, τοῦ διαβόλου πού εἶναι ὑπεύθυνη γιά ὅλες τίς κακές πράξεις καί μάλιστα τῶν νέων, τοῦ ἴδιου τοῦ παπα-Γιώργη ὡς νέου. Ὑπάρχει ἀκόμα, ὑπῆρξε ὅσο ἀφορᾶ τόν Ράλλη, ἡ μακραίωνη παρουσία τοῦ Τούρκου κατακτητῆ, ἡ ὁποία συνέβαλε ὥστε νά ἐπικρατήσουν ἄγριες συνήθειες, ἄσχημοι τρόποι καί γενικῶς ἕνα πλῆθος ἀπό ἀπαξιοτικά ἦθη, τά ὁποία δυναστεύουν τήν κοινωνία ἀκόμα καί μετᾶ τήν ἀποχώρηση τῶν Τούρκων. Διάβολος καί Τοῦρκος συνθέτουν ἕνα ἀρνητικό δίδυμο πού δυναστεύει τήν κοινωνία, σκοτίζει τόν νοῦ καί ἀνακόπτει τό καλό. Οἱ ἀριστερές ιδέες ἴσως θά μποροῦσαν νά λειτουργήσουν πρὸς τήν ἴδια κατεύθυνση ἀλλά ὁ συγγραφέας λίγο θίγει τό ζήτημα αὐτό.

Πέρα ἀπόλα αὐτά ἡ καλύτερα μαζί μέ ὅλα αὐτά μέσα ἀπό τό γραπτό τοῦ παπα-Γιώργη ἀνασυντίθεται μέ ἀδρά χρώματα τό σύνολο τῆς μικρῆς κοινωνίας τῆς Καλλονῆς, λιγότερο ἐκεῖνο τῶν άλλων δύο χωριῶν ὅπου ὑπῆρέτησε ὁ νέος ἀκόμα ἱερέας (Ὑψηλομέτωπο, Βατούσα) πρὶν καταλήξει ὀριστικά στήν Καλλονή. Ὅπως ὁμολογεῖ στόν πρόλογό του ὁ συγγραφέας: "Γράφω μέ πολλή χαρά, γιατί τούτη ἡ δουλειά, μοῦ δίνει μιά γλυκύτητα στήν καρδιά, ἐπειδή ξαναθυμοῦμαι τά παιδικά μου χρόνια". πέρα λοιπόν ἀπό τήν δική μας ἱστορική, κατά τό δυνατόν, ματιά εἶμαι βέβαιος ὅτι πολλοί συμπατριῶτες τοῦ παπα-Γιώργη Ράλλη, ἴσως καί κάποιοι ἄλλοι ἀναγνώστες, θά δοκιμάσουν τήν ἴδια ἡ παραπλήσια "γλυκύτητα στήν καρδιά" ἐπειδή ἀκριβῶς στήν καρδιά στοχεύει ἡ ἀφήγησή του.

Παναγ. Δ. Μιχαηλάρης